

DELOVNI LIST 6: Vloga učitelja pri krepitvi integritete pri otrocih in mladostnikih

Učitelj z integriteto daje učencem odlično priložnost za krepitev njihove integritete, ko ti stalno opazujejo njegovo moralno držo, vrednote, odnos do sočloveka in do sveta, iskrenost in dejanja. Vendar, kot pravi Rupnik Vec (2022), zgolj zgled ne zadostuje, potrebno je še sistematično prizadevanje za krepitev integritete pri učencih. Za to lahko izkoristi vsakdanje kočljive situacije, podobne kot so bile predstavljene v delovnih listih, lahko pa se tudi namenoma lotijo te teme v razredu ob različnih usmerjenih aktivnostih.

Če ste med izpolnjevanjem nalog dobili kakšno idejo (za aktivnost, razpravo, delavnico), kako bi lahko integriteto spodbujali pri učencih, je tukaj prostor, da jo zapišete:

Veliko idej in primerov aktivnosti za spodbujanje integritete pri učencih v različnih starostnih skupinah najdete tudi v priročniku **Integriteta v medosebnih odnosih** (Žežlina, 2022), ki smo ga pripravili na: https://unicef.blob.core.windows.net/uploaded/documents/UNICEF_prirocnik_integriteta.pdf za spodbujanje integritete v osnovnih šolah.

Priročnik vsebuje deset tematskih sklopov, predstavljenih ob desetih temeljnih pojmi, ki definirajo posameznika z integriteto: poštenost, verodostojnost, pristnost, celovitost, skladnost, moralne norme, osnove prava, pravice, enakost ter medsebojno spoštovanje.

Vabimo vas, da odprete povezavo, pregledate priročnik ter premislite, katere aktivnosti in kako bi lahko vključili v svoje delo z učenci.

Nekaj primerov delavnic iz priročnika Integriteta v medosebnih odnosih

Za **boljšo preglednost lahko odprete tudi spletno verzijo:**
https://unicef.blob.core.windows.net/uploaded/documents/UNICEF_prirocnik_integriteta.pdf

PRISTNOST (str. 31-37 v priročniku):

12-14 let

Namen delavnice: Z delavnico pri učencih utrdimo zmožnost prepoznavanja čustev, razvijamo njihovo sposobnost empatije ter jih spodbudimo h kritičnemu razmisleku o lastni pristnosti v odnosih.

Čas: 90 minut

Pripomočki: Zgodba o Niku in Aljažu (priloga 3.1), škarje, listki z nedokončanimi povedmi (priloga 3.2), vrečka, košarica ali lonček

Potek:

Razred prosimo za enega prostovoljca. Ta učenec naj naglas prebere zgodbo o Niku in Aljažu (priloga 3.1), preostali učenci mu pozorno prisluhnejo.

Po prebrani zgodbi enega od učencev prosimo, da v nekaj povedih obnovi vsebino slišane.

Sledi pogovor o vsebini in sporočilu zgodbe. Pri vodenju pogovora si lahko pomagamo z naslednjimi vprašanji:

- Kaj smo izvedeli?
- Kako so se počutili fantje v zgodbi? Kako se je počutil Aljaž, kako Nik, kako Bor?
- Učence povabimo, da presodijo, ali je bil Nik v svojem odzivu pristen, ter svojo presojo utemeljijo.
- Kaj pomeni, da je nekdo pristen?
- Kako menite, da se zgodba nadaljuje? Ali Nik uspe zbrati pogum in povedati Aljažu, kako se počuti?

Čpravčasih ne vemo, kaj bi, to ne pomeni, da nismo pristni v svojem odzivu. Pomembno je, da ravnamo v skladu s svojim notranjim prepričanjem in da s svojim govorom ter vedenjem kar se da odražamo svoje notranje prepričanje. Zelo pomembno je, da ne delujemo, govorimo ali se izražamo v nasprotju s svojim notranjim prepričanjem.

Učence povabimo, da oblikujejo krog. Povem jim, da bomo prebrano zgodbo odigrali, in prosimo za prve tri »igralce«. Če učenci želijo, lahko like spremenimo, na primer tako, da namesto Nika in Aljaža v zgodbi

nastopata Lea in Barbara. Trije učenci naj zgodbo odigrajo do točke, ko se Nik znajde v precepu in razmislija o tem, kako naj se odzove. Na tej točki igro ustavimo in razred vprašamo, kako naj igralci odigrajo svoje vloge. Razred naj da natančna navodila vsakemu od igralcev. Igralci skušajo slediti navodilom sošolcev. Potek igre lahko na kateri koli točki ustavimo in razred prosimo, naj poda dodatna navodila ali zgodbo zapelje drugače – vsakič ponudimo tudi možnost, da se igralci zamenjajo (torej da nekdo iz razreda prevzame vlogo enega od igralcev). Na ta način lahko preigramo nešteto scenarijev in se ob tem pogovorimo o različnih možnih razpletih, različnih reakcijah, pristnih in nepristnih odzivih ... Odigramo lahko tudi neprimerne odzive, nepristno ravnanje in podobno, pomembno pa je, da aktivnost zaključimo s pristnim odzivom in pozitivnim razpletom zgodbe. Na primer: Nik Aljažu pove, da mu ni prijetno ob tem, kako se Aljaž vede do novega sošolca. Aljaž spozna svojo zmotno in se Boru opraviči.

Za zaključek pripravimo listke z nedokončanimi povedmi (priloga 3.2), pri pripravi (rezanju) nam lahko pomagajo učenci. Ponovno se posedemo v krog, listke z nedokončanimi povedmi damo v vrečko, košarico ali lonček in prosimo enega od učencev, naj dejavnost začne. Izvleče listek, prebere napisano ter poved dopolni s svojim razmišljanjem. Nadaljujemo v krogu tako, da vsak učenec pride vsaj enkrat na vrsto. Že uporabljene listke lahko učenci vrnejo v vrečko, košarico ali lonček, saj ni nič narobe, če jih nato izvleče še kdo drug.

Učence spodbudimo k prepoznavanju in pristnemu izražanju svojih čustev v vsakdanjem življenju v vseh odnosih – do prijateljev, staršev, učiteljev in drugih.

Pristnost je ena izmed pomembnih vrlin oseb z integriteto. Učence povabimo, da razmislijo o tem, katere osebe, ki so bile minul teden izpostavljene v javnosti, izkazujejo integriteto.

Možne prilagoditve za izvedbo delavnice na daljavo:

Prvi del delavnice (branje zgodbe ter pogovor o vsebini in sporočilu) izvedemo, kot je opisano, saj posebne prilagoditve niso potrebne. Osrednji del, torej preigravanje različnih scenarijev, izvedemo tako, da igra temelji na dialogu (brez gibanja po razredu). Del delavnice, v katerem uporabljamo nedokončane povedi, izvedemo tako, da preberemo začetek povedi in nato prosimo enega od učencev, naj nadaljuje. Pazimo, da pridejo na vrsto vsi učenci, pri čemer lahko eno poved preberemo večkrat.

Zgodba o Niku in Aljažu (str. 103):

Nik in Aljaž sta sošolca in dobra prijatelja. Poznata se iz vrtca, saj sta bila skupaj v vrtčevski skupini. Dobro se razumeta in vedno tičita skupaj – v razredu sedita za isto mizo, med odmori se skupaj podita po hodnikih, po pouku gresta skupaj na trening košarke, včasih jima uspe mamiči prepričati, da se srečajo tudi čez vikend in gredo na igrala ali v park s trampolini. Letos obiskujeta peti razred in obema je najbolj všeč matematika, še posebej se veselita letošnjega tekmovanja iz logike. Nika in Aljaža, pa tudi njune sošolke in sošolce, je ob začetku šolskega leta presenetila novica – pridružil se jim bo nov sošolec. Bor se je v njihov kraj preselil poleti, saj je njegova mami tukaj dobila novo službo. Bor je prijeten fant, nekoliko sramežljiv je in celo poletje ga je skrbelo, kako bo na novi šoli, kako se bo razumel s sošolci in sošolkami ter ali bodo učitelji zelo strogi. Bor se na novi šoli dobro počuti, kljub temu pa se raje drži zase in ne govori veliko, spregovori samo, ko ga kdo od učiteljev kaj vpraša. Aljažu se zdi to skrajno čudno in nekega dne, med odmorom za malico, stopi do Bora in ga ogovori: »Bor, zakaj si ves čas tiho?« Bor skomigne z rameni in še naprej je svoj sendvič. »Nimaš kaj povedati, ha?« Aljaž kar ne odneha. »Ti je muca pojedla jezik ali si samo tako neumen?« Bora Aljaževe besede prizadenejo, a še naprej tiho sedi in si misli svoje. Nik, ki ves ta čas stoji ob Aljažu, zamišljeno stremi predse. Neprijetno mu je in želi si, da se Aljaž ne bi norčeval iz Bora. Pogleda Aljaža in že odpre usta, da bi mu rekel, naj

neha, pa si v zadnjem hipu premisli ... Kaj, če bo Aljaž začel zafrkavati tudi njega? Ali če ne bo več hotel biti njegov prijatelj? Bolje, da svoje misli zadrži zase. Vrne se na svoje mesto in poje malico do konca. V naslednjih dneh se situacija še večkrat ponovi. Bor ne govori veliko, Aljaž je do njega nesramen, Nik pa se počuti, kot bi ga nekdo presekal na pol – po eni strani mu je hudo za Bora in bi mu rad pomagal, po drugi strani pa ga skrbi, kaj bi si potem o njem mislil Aljaž.

Za osebno refleksijo:

Zgodbo o Aljažu, ki se norčuje z sošolca, in Niku, ki ne se znajde v moralnem precepu, kako ravnati, lahko tudi priredite tako, da prikazuje aktualen primer situacije, ki ste jo zaznali pri svojih učencih. Namesto zgoraj opisane zgodbe lahko uporabite nekaj, kar se dogaja v vaši šoli in za vaše učence predstavlja kočljivo situacijo ter z njimi preigravate različne scenarije ter iščete rešitve.

Že imate kakšen tak primer v mislih? Kaj se je zgodilo? Kdo je bil vključen v dogajanje? Na kateri točki dogajanja bi lahko kdo od vključenih ravnal drugače, da bi bil tudi izid zgodbe drugačen?

Lahko zapišite tukaj:

Namig: če bi to situacijo želeli uporabiti kot zgodbo namesto primera o Niku in Aljažu, lahko spremenite imena oseb, čas in kraj dogajanja, spol oseb itd., da se učenci ne bi počutili preveč izpostavljeni.

Vprašanja za razmislek ali razpravo:

Zapisane primere (pri čemer bodite pozorni na ustrezno ravnanje z osebnimi podatki otrok in njihovo anonimiziranje) lahko delite še z drugimi pedagoškimi delavci ali sodelavci. Če je bila situacija kočljiva tudi za vas kot učitelja, si lahko z ostalimi izmenjate izkušnje o tem, kako so/bi oni ravnali v podobnih situacijah.

Še večji izziv:

Zapisano aktivnost lahko izvedete tudi v krogu sodelavcev. Vsak lahko zapiše primer kočljive situacije, v kateri se je znašel na precepu. Nato izberete eno od situacij (ki je najbolj aktualna, zanimiva, nova ... za vse) ter jo odigrate do zapleta, gledalci pa predlagajo, kako se lahko zgodba razplete.

MORALNE NORME (str. 55 – 62):

9-11 let

Namen delavnice: Z učenci opredelimo pojem moralne norme. Spodbudimo njihovo razmišljanje o moralnih normah v vsakdanjem življenju. Predstavimo moralno dilemo in spodbudimo kritično razpravo o danem primeru.

Čas: 45 minut

Pripomočki: SSKJ, kartice z opisi kočljivih situacij (priloga 6.2)

Potek:

Učence naključno razdelimo v tri skupine. Vsaki skupini priskrbimo po en SSKJ ter list papirja in pisala. Učenci naj v slovarju poiščejo naslednji slovarski gesli: morala ter norma.

Na list papirja naj v prvem koraku vsaka skupina zabeleži razlago vsakega pojma posebej (torej učenci zapišejo, kaj je norma ter kaj je morala). V drugem koraku pa poskusijo pojma združiti in zapisati odgovor na vprašanje Kaj so moralne norme?

Ko ima vsaka skupina zapisano razlago pojma moralne norme, učence povabimo, da oblikujemo krog. Skupine predstavijo svoje razumevanje moralnih norm.

Učence povabimo, da napišejo seznam moralnih norm, ki jim sledijo oz. v skladu s katerimi živijo. Da spodbudimo njihovo razmišljanje, jim lahko postavimo podvprašanja:

- Katere moralne norme so izpostavljene v šolskih pravilih?
- Ali obstajajo tudi verske norme? Katere poznate?
- Ali obstajajo kakšna pravila ali načini, kako se vedete eden do drugega znotraj vaših družin?

Sledi aktivnost, pri kateri potrebujemo kartice z opisom kočljivih situacij (priloga 6.2). Kartice lahko pripravimo vnaprej ali za pomoč prosimo učence. Ko imamo kartice pripravljene, jih položimo na mizo, tako da je tekst obrnjen navzdol. Eden od učencev naj začne tako, da izvele eno kartico, naglas prebere zapisano in pove, kako bi v opisani situaciji ravnal. Ko pove svojo rešitev, naj še ostali v krogu povedo,

kako bi se odzvali na to situacijo. S tem poudarimo, da obstaja več možnih rešitev.

Posameznemu vprašanju namenimo dovolj časa in vsakemu učencu damo možnost, da izrazi svoje mnenje. Ob zaključevanju ure smo pozorni na to, da učencev ne pustimo v stiski.

Če je kateri od učencev vidno v stiski, z njim ali s celotno skupino izvedemo kratko vajo za umirjanje: Zapremo oči, trikrat globok vdihnemo, nato odpremo oči in poskušamo zaznati pet stvari: nekaj, kar vidimo, nekaj, kar slišimo, nekaj, kar okušamo, nekaj, kar čutimo in nekaj, kar vonjamo. Nato ponovimo tri globoke vdihne in izdihe.

Možne prilagoditve za izvedbo delavnice na daljavo:

Delavnico izvedemo kot je opisano, s to razliko, da učenci posamezne aktivnosti izvajajo individualno. V drugem delu učenci listkov s kočljivimi situacijami ne žrebajo, ampak jih mi preberemo naglas.

58

59

Za osebno refleksijo:

Preberite spodnje situacije (prepisane s »kartic z opisi kočljivih situacij« iz priročnika, str. 111) ter si predstavljajte, kako bi se odzvali vi v svojih najstniških letih. Potem si v misli priključite nekoga od svojih učencev, se poskusite vživeti vanj ter premisliti, kako bi reagiral on. Kakšne posledice bi odločitev imela zanj?

Situacije:

1. Moral bi biti doma ob sedmih, sošolci pa te vabijo na igrišče.
2. Prijatelj ti ponudi ukraden telefon po smešno nizki ceni.
3. Sošolka se ti posmehuje, ker pri testu matematike nočeš plonkati.
4. S prijateljem hodita po ulici in na tleh najdeta denarnico. V njej je, poleg osebnih dokumentov nekega gospoda, tudi 50 evrov.
5. Doma igraš zanimivo računalniško igro in boš pravkar napredoval na naslednjo stopnjo. Pokliče te prijatelj in te povabi na vožnjo s kolesom.
6. Ne počutiš se dobro. Žalosten si. Že ves popoldan čepiš doma v svoji sobi. (Kaj storiš, da se počutiš bolje?)
7. Že od jutra te boli glava. Veš, da ima mama nekje v predalu tablete, ki jih vzame, kadar se ona počuti slabo. (Kaj storiš ti?)
8. Včeraj si šel zelo pozno spat. Že na poti v šolo se ti zeha. Znanec ti ponudi energijsko pijačo.

ENAKOST (str. 79-85):

12-14 let

Namen delavnice: Pri učencih spodbudimo razumevanje in sprejemanje drugačnosti. Učence ozavešamo o neenakih možnostih v družbi. Spodbudimo jih h kritičnemu razmišljanju o možnih posledicah pripadanja določeni družbeni skupini.

Čas: 45 minut

Pripomočki: kartice vlog (priloga 9.2), list z izjavami (priloga 9.3)

Potek:

Učencem razložimo, da se bodo morali postaviti v vlogo nekoga drugega. Povemo jim, da bodo odgovarjali na vprašanja, kot da bi bili ta oseba, in da naj pri tem uporabljajo svojo domišljijo.

Vsakemu učencu razdelimo po eno kartico vlog. Vsaj trije učenci naj dobijo kartice, na katerih piše, da »igraraj« sami sebe (»Ti si ti.«). Nihče ne sme izdati svoje vloge.

Učence postavimo v vrsto, pripravijo naj se na svojo vlogo. Za pomoč jim preberemo spodnja vprašanja. Za vsakim vprašanjem naredimo kratek premor, da lahko učenci razmislijo o tem, kdo so in kakšno je njihovo življenje.

- Kakšno je bilo tvoje otroštvo? V kakšni hiši si živel? Kakšne igre si se igral? Kakšno delo so opravljali tvoji starši?
- Kakšno je tvoje vsakdanje življenje sedaj? Kje se družiš? Kaj delaš zjutraj, kaj popoldne, kaj zvečer?
- Kakšen slog življenja imaš? Kje živiš? Koliko denarja zaslužiš vsak mesec? Kaj počneš v svojem prostem času in med počitnicami?
- Kaj te vznemirja in česa se bojiš?

Učencem povemo, da jim bomo prebrali seznam situacij ali dogodkov (priloga 9.3). Vsakič, ko lahko pritrdijo izjavi, naredijo korak naprej, če izjavi ne morejo pritrditi, pa ostanejo na istem mestu.

Izjave preberemo eno za drugo. Za vsako izjavo naredimo premor, da lahko stopijo naprej in ocenijo svoj položaj glede na druge. Na koncu naj vsak oceni svoj položaj. Nato jim damo na voljo nekaj časa, da

pozabijo na vlogo, ki so jo igrali.

Učence vprašamo, kaj se je dogajalo in kako so se ob tem počutili.

Pogovarjamo se o problemih, ki so se jih dotaknili, ter o tem, kaj so se naučili.

- Kako ste se počutili, ko ste stopili naprej?
- Kako ste se počutili, ko niste stopili naprej?
- Kdaj ste tisti, ki ste pogosto stopali naprej, opazili, da se drugi ne pomikajo naprej tako hitro kot vi?
- Ali lahko uganete, kdo je bil kdo? (Preberemo nekaj najbolj ekstremnih vlog.)
- Kako lahko ali težko vam je bilo igrati vloge? Kako ste si predstavljali, kakšna je bila oseba, ki ste jo igrali?
- Ali ste prepričani, da so informacije in podobe, ki jih imate o teh oseb, zanesljive? Ali so morda osnovane na stereotipih in predsodkih?
- Ali ta vaja kaže podobo družbe? Kako?
- Katere pravice nekateri ljudje nimajo?
- Kateri bi bili prvi koraki za opozarjanje na neenakost v družbi?

Poskrbimo za to, da nas vsi učenci dobro slišijo, še posebej, če aktivnost izvajamo zunaj ali imamo veliko skupino otrok. V začetnem delu, v katerem si morajo učenci predstavljati, da so nekdo drug, se bodo morda pojavili primeri, da ne bodo vedeli veliko oz. dovolj o osebi, v katero se bodo prelevili. Povemo jim, da to ni pomembno in da naj v kar največji meri uporabijo svojo domišljijo.

Aktivnost je prilagojena po gradivu iz priročnika UNICEF-a Slovenija: Vključimo otroke! (Zidar in Sužnik, 2004).

Možne prilagoditve za izvedbo delavnice na daljavo:

Delavnico izvedemo, kot je opisano do dela, v katerem beremo izjave (priloga 9.3). Učenci se takrat ne premikajo po prostoru, temveč za vsako trditve, ki ji lahko pritrdijo, na list pred sabo narišejo črtico. Če trditvi ne morejo pritrditi, črtice ne narišejo. Na koncu naj vsak učenec prešteje, koliko črtic ima. Več črtic pomeni, da so se v svoji vlogi premaknili dlje. Pogovor o počutju in izvedbi aktivnosti izpeljemo, kot je opisano.

84

85

Vprašanja za razmislek ali razpravo:

Preberite si še o situacijah in dogodkih v nadaljevanju in si poskušajte predstavljati, kako bi sami izvedli opisano aktivnost s svojimi učenci? Bi jo lahko izvedli kje izven učilnice? Bi bila za vaše učence taka delavnica zanimiva, aktualna?

Bi jo morali kako predrugačiti, da bi bila primernejša za vaše učence? Morda lahko namesto že napisanih vlog na karticah vlog, učenci napišejo svoje ideje ter se poskušajo vživeti v svoje opise oseb. Nadaljevanje aktivnosti se izvede, kot je opisano.

Čisto za konec pa prilagamo še preglednico z uvodnega delovnega lista, prek katere lahko preverite, če so se vaša prepričanja kaj spremenila. Vabimo vas, da označite, kako pogosto napisane trditve veljajo za vas.

Trditev	Vedno.	Zelo pogosto.	Kdaj ja, kdaj ne.	Redko.	Nikoli.
Sem učitelj_ica z integriteto.					
Moje besede so usklajene z mojimi dejanji.					
Ravnam moralno tudi, če me nihče ne gleda.					
Ko pride do (etične) dileme, izberem lažjo pot, tudi če je manj moralna.					
Vse učence vidim kot enake in jim omogočam enake možnosti.					
Pomaga mi, če se o svojih poklicnih dilemah posvetujem s sodelavci.					
Poznam svoje vrednote in ravnam v skladu z njimi.					
Sem dober zgled za svoje učence.					

Zdaj lahko odgovore primerjate s preglednico, ki ste jo izpolnili na začetku. Se je vaše razmišljanje kaj spremenilo? V spodnji prostor lahko še zapišete, kako bi povzeli nova spoznanja, kaj vam ostaja, katere dileme se vam še porajajo ...

Želimo vam uspešno krepitev integritete (pri sebi in učencih) še naprej! 😊